

HJÄLMSERYD

i våra hjärtan

Herredagskarlar från Hjelmseryd

Av Lennart Petersson

Olof Svensson i Hetseryd

Uppgifterna om Olof Svensson är hämtade från *Henry Renshults* anteckningar.

Olof Svensson bör vara född omkr. 1580, och han avled 1670 i Hetseryd Kåragård. Hustrun *Kerstin Nilsson* är namngiven först i 1644 års mantalslängd. Hon avled antagligen omkr. 1645. Hans andra hustru *Ingeborg* omnämnes från 1653 till 1684.

Olof var ryttare från 1612 till 1636. 1613 var han som ryttare under *Måns Stjerna* mönstrad mot Ryssland, 1631 under *Erik Stenbock*, 1635 under *Sabelfält* och 1636 under *Herr Arvid*.

Ytterligare en medlem av familjen var ryttare, nämligen dottern *Cecilia Olofsdotters* man *Sven Svensson*.

Olof var socknens storbonde och valdes till nämndeman efter sin granne *Måns Jonsson* i Hetseryd Norregård, och 1656 efterträddes han som nämndeman av sin son *Bengt Olofsson* (1608-1693) i Hetseryd Norregård. 1636 var Olof kyrkans sexman och på 1650-talet kyrkvård.

Typiskt för denna hårda tid är den dom som fälldes vid Västra härads tingsrätt den 16/8 1629: "Olof i Heeseryd för 5 blånader och blodwijte han hafwer slaghet Måns ibm och hans hustru fältes efter 10 Cap. Sårsmål(sbalken) med willia för 15 D. till 3 schiftes, Wijte them emellan 1 par oxar." Den Måns, som nämnes i utslaget, var nämndeman Måns Jonsson i Hetseryd Norregård. Trots detta slagsmål betraktades båda som hedervärda karlar. Den ene redan nämndeman, den andre blev det.

År 1650 skrev Olof till drottning Kristina och hemställde att sonen *Truls Olof*, som genomgått prästutbildning och latiniserat sitt namn till *Troelius Olai Choraesus* "måtte av henne rekommenderas hos domkapitlet i Växjö till någon prästerlig tjänst". I brevet omnämner han, att han själv under lång tid tjänat landet som ryttare och även mist tre söner i krigstjänst:

"... uthi enn runn tijd så Inn som utrijkes haufer tient Sveriges Chrona för en ryttare, dessföruthen utrustat många brafve karlar, jemväl i sidste Danske fejden mist trenne mine Sønner ... ännu hafver en sohn Troelius Choreaeus benämnd, som sikh uthi studier och bokelige konster medh sådan stor omkästnad öfvadt hafver".

Drottning Kristina svarar samma år i ett brev till domkapitlet: "... nådig befallning att där någon lägenhet hans qualiter likmätigt uti Edert stift under pro tempore vared eller och framdeles vara kunde. I då honom därmedh accomodere, låtandes honom denne ...". Om domkapitlet tog hänsyn till skrivelsen är inte känt, men 1656 installerades Choraesus som kyrkoherde i Hjelmseryd (se artikeln Kyrkoherdar i Hjelmseryd).

Vid tinget 24/5 1650 utsågs Olof till häradets herredagskarl- eller riksdagsman, ty "Samma dagh upplästis Hennes Kon. Majestäts placater om en allmoge rixdagh berummet till Stockholm then 24 Majj 1650 Såsom ock om H. Kon. Mts Cröningh om twenne Herredags Karlar och thertill utwaldes Oluf Swensson i Hetsere och Jon Jönsson i röia, begge ährlige och beskedelige dannemän, och bewilia till tärepennigh två mark godt mynt och Hel Mark godt Mynt af frälse".

ningar.
 seryd Kåragård.
 gd. Hon avled
 53 till 1684.

t Måns Stjerna
 fält och 1636

Olafsdotters

granne Måns
 man av sin son
 kyrkans sexman

ts tingsrätt den
 ghet Måns ibm
 till 3 schiftes,
 nämndeman
 som heder-

als Olof, som
 ræus "måtte
 änst". I brevet
 även mist tre

för en ryttare,
 en mist trenne
 sugh uthi stu-

lig befallning
 tempere vared
 andes honom
 1636 installera-
 Hjalmseryd).

odagsman, ty
 nage rixdagh
 Cröningh om
 are och Jon
 ärepennigh

De ärenden eller, som det heter i tingsprotokollet, "Klage- och besvärspunkter" han skulle framföra för häradet gällde "at Cronan täcktes behålla Crono och skatte medh the Gamble och sedwanlige inträssen såsom forna Sweriges Regenter, och at the måge, effter fridhen ähr bliffwen, förskonas medh extraordinarie Krigshielpen och om sådan icke till then tidh aldeles affgiffwas, att frälse skatte och Crono må draga lika, effter alla wilia lijka godh almenelig Landsfredh, Lagh och rätt njuta. Om mantals- och utskrifnings- och Rothe penningar, Nämndemännen begära att the må Njuta skiutsnings frijhett, Effte the Moste Möcket resa och utstå medh Lagh rätt fördela, och frälsett måte afstå at medh dagxwärke och körslor och annan tunga beswära skatte- och Cronobonden öffwer the- ras gamla rättigheett".

Olof var bosatt på Hetseryd Kåragård, men han ägde tidvis en del andra gårdar. Hetseryd Södergård och Hetseryd Kronogård nämns i tingsprotokollen. Han blev en tämligen förmögen man, ty "När S. Oluf i Hetzryd begrofs gaffs bröd till de fattiga för 6 D. Kmt, till Kyrkan 1.16," enligt 1670 års räkenskapsbok för Hjalmseryds församling.

Daniel Thorsson i Ryd

Också uppgifterna om Daniel Thorsson har Henry Renshult ställt till förfogande.

"Daniel utskrevs 1636 som ryttare för Ryd och red för egen rustning. Gården sköttes av hustrun *Kerstin*, dotter till *Håkan Persson* i Ryd Södergård. År 1637 stadede Daniel på Kalmare ängar en karl att rida för sig ...

Ryttaren och bonden Daniel Thorsson måtte vara en karl, som åtnjöt särskilt stort förtroende. Visserligen var han på 1650-talet kyrkans sexman, men det var ju inte någon speciellt meriterande tjänst. Emellertid valdes han vid tinget 29/1 1655 till Västra härads herredagskarl och beviljades i tärepennning 1 daler silvermynt. De synpunkter, han vid herredagen skulle framföra, sammanfattades i fem häradsbesvärspunkter:

1. Allmogen begärer ödmjukeligen få njuta denne landshövdingen herr Gustav Posse.
2. Landet må komma i sitt förra läge igen och godsens under Kronan tillbaka.
3. Bliva libererade ifrån de nya dagsverkena.
4. Förskonas från mantals- och boskapspenningar, eftersom det på åtskilliga riksdagar härom är försäkrat.
5. Allt gammalt frälse må utgöra till Kronan $\frac{1}{2}$ landtågsgärd, bygnings- och salpeterpenningar, som det 1643 utgjorde. Item tillåtas att avverka ekar, som skadar åkrar och ängar, så ock att slippa att tulla för tionde."

Daniel Thorsson representerade bondeståndet och Västra härad vid såväl 1652 som 1655 års riksdag. Han var också nämndeman.

Henry Renshult berättar här om en händelse i Daniels liv under rubriken Ett vådligt dråp:

"Den 13 maj 1660 var Daniel Thorsson i Ryd med hustru *Kerstin* och många andra inbjudna till ett barnsöl i Sanden. Därvid råkade Daniel i den olyckan, att han oträngd dräpte dannemannen *Axel i Draget*. (vapnet var en lerklubba till smedjehärden, som låg till hands och som Daniel slog Axel i huvudet med. Axel dog efter en månad. Red. anm.) - Omedelbart efter dråpet gjorde Daniel en skriftlig bekännelse med egen hand och tog dråpsaken på sig allena. Därefter flydde han land och rike. - Var Daniel höll hus